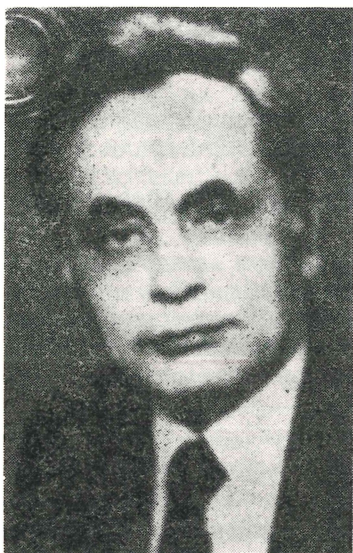

IN MEMORIAM

ТОМИЦА НИКЧЕВИЋ (15. VIII 1920. — 25. XI 1982)

Професор др Томица Никчевић је од сеоског дјечака узлазном стазом стигао у најужи круг југословенских научника из области историјскоправних наука. Припадао је првој генерацији послеријатних црногорских правних историчара и постао комплетан научни радник, професор универзитета, друштвено-политички радник и хуманиста.

У историјскоправној науци у Црној Гори име Томице Никчевића остаће незаборавно. Један је од утемељивача систематског изучавања средњовјековног српског права у послеријатном периоду. Био је врсни познавалац правних обичаја и кодификаторског рада у Црној Гори и Србији у XIX вијеку.

Томица Никчевић је рођен 15. августа 1920. године у селу Кличеву код Никшића. По завршетку основне школе у родном селу, отац се одлучио да, уз велике материјалне тешкоће, школује по природи бистраше, надаше даровитог Томицу, Уписао га је у Никшићку гимназију, коју је завршио школске 1939/1940. године.

Као гимназијалац Томица се определијелио за политичку платформу Комунистичке партије Југославије. Прво политичко образовање стекао је у револуционарној средини у којој су политичко образовање стицали истакнути црногорски и југословенски револу-

ционари из разних крајева, од којих су многи и живот дали за слободу, националну равноправност и независност југословенске државе.

Доласком на Правни факултет Београдског универзитета Томица Никчевић се укључио у револуционарни студентски покрет, који је био саставни дио југословенског револуционарног омладинског покрета и уопште револуционарног покрета у Југославији.

Априлска катастрофа и окупација Краљевине Југославије 1941. године прекинула је Томичино школовање. У изузетно сложеним и тешким приликама Комунистичка партија Југославије је убрзо организовала и повела ослободилачку и револуционарну борбу југословенских народа и националних мањина, коју је након четворогодишње, до тада у историји незапамћене епопеје, побједоносно привела крају. У борбеном строју ослободилаца нашао се и млади студент права Томица Никчевић. Током 1941. и прве половине 1942. године Томица је био у партизанским јединицама Требјешког и Пјешивачког батаљона. Вријеме од средине 1942. провео је у илегалном раду, италијанским и њемачким затворима и поново у партизанским јединицама до ослобођења (1945). Био је делегат на Оснивачкој скупштини Земаљског антифашистичког вијећа народног ослобођења Црне Горе и Боке у Колашину 15. новембра 1943. године, на којој су постављени темељи нове црногорске државности у социјалистичкој југославенској држави — Федеративној Народној Републици Југославији.

Након ослобођења и побједи социјалистичке револуције Томица је наставио студије на Правном факултету у Београду. У току студија био је секретар партијске организације и предсједник студентске организације Правног факултета до средине 1948. године, када је и дипломирао.

По завршетку студија Томица се определио за научни рад. У циљу савлађивања научне методологије, продубљивања и проширивања знања, као и припреме за самосталан научни рад, уписао је студије на Институту друштвених наука у Београду, које је завршио 1951. године. Од тада и почиње његов систематски научни рад.

По широком временском оквиру, сложености и разноврсности научних проблема које је изучавао и успјешно рјешавао, Томица Никчевић спада у најужу групу југословенских научника. Остао је недостижан у појединим научним питањима из друштвених наука. Посебно је незаобилазно његово име у изучавању Божићевог метода и система кодификаторског рада у Црној Гори, као и његовог изучавања и прикупљања обичајних права југословенских народа, и не само њих. Томица је један од малобројних утемељивача модерне послјератне црногорске правноисторијске науке. Један је од утемељивача Правног факултета Универзитета „Вељко Влаховић“ у Титограду и његов први професор историје државе и права. Његово име је незаобилазно у изради крупних

историјскоправних научних пројеката у Црној Гори, Србији и Југославији.

Од 1951. до 1958. године Томица Никчевић је радио у Научном друштву Црне Горе и Историјском институту Народне Републике Црне Горе. Од 1958. до 1964. радио је као сарадник у Институту друштвених наука у Београду, а од почетка 1965. у Српској академији наука и уметности као научни секретар Одбора за изворе српског права у звању научног савјетника. Од октобра 1972. до 1976. био је редовни професор на Правном факултету у Титограду. Послије тога до пензионисања 1981. поново је радио у Српској академији наука и уметности, на дужности на којој је и раније био. Докторат правних наука стекао је на Правном факултету у Београду 1955. године.

На студијским боравцима у иностранству био је на Правном факултету у Паризу школске 1955/56, на Лублинском и Краковском правном факултету у Пољској школске 1958/59. и у Москви у Институту славистике и балканологије Академије наука Совјетског Савеза школске 1975/76. године.

Никчевић се у науци први пут огласио 1952. године. У току свог 30-годишњег научног стваралаштва написао је око 50 научних радова — монографија, студија, расправа, чланака, зборника грађе, научних саопштења, дискусија и пројеката. Учествовао је на многим научним скуповима у земљи и иностранству. Био је члан редакције многих часописа, зборника, енциклопедија и других едиција, поред осталих и члан Југословенске и Међународне редакције монографије о народима СФРЈ у совјетској едицији Народи свијета, секретар и члан Редакционог одбора Српске академије наука и уметности за зборник рукописа Законика цара Стефана Душана, члан Редакције Историје Црне Горе, предсједник Редакције Историје Савеза комуниста Црне Горе, члан радног тима за израду историје Савеза комуниста Југославије, члан Савјета и један од руководилаца радног тима за поставку Историјског музеја Социјалистичке Републике Црне Горе, члан Редакције часописа Историјски записи и Гласника цетињских музеја.

Студијом *Политичке струје у Црној Гори у процесу стварања државе у XIX вијеку* ријешио је многа питања из политичке и правне историје Црне Горе. Посебно је заслужан за рад на припреми и критичким издањима црногорских правних споменика у књизи *Црногорске исправе XVI — XIX вијека*, као и за уводну студију коју је написао за Богишићев „Метод и систем кодификације имовинског права у Црној Гори“.

Смрт га је спријечила да види Богишићеву анкету на којој је дуго година радио (*правне обичаје у Црној Гори, Херцеговини и Албанији*), коју је критички припремио и снабдио уводном студијом. Ово монументално дјело биће објављено у издању Црногорске академије наука и умјетности и Историјског института СР Црне Горе.

Удио Томице Никчевића у реализовању научних пројеката Црногорске академије наука и умјетности је велики. Као члан Редакције за израду монографије *Цетиње* допринио је утврђивању начела у обради многих питања из историје овога града и структуре текстова монографије. И сам је био један од аутора, али није доживио обиљежавање 500-годишњице Цетиња и појаву монографије.

Значајан је Томичин удио и у изучавању патријархалних заједница, обичајног права и правне свијести Црногораца, као и промјена у развиту црногорског друштва. Томица је право разумијевао као концентрисани израз политике, као суштину односа у развиту друштва и значајан услов разумијевања његове историје.

У домену научног рада успјешно је обрадио остатке материјалне културе и писаних докумената о развиту Оногшта од археолошког доба до краја XV вијека. Такође је значајна његова студија о политичким борбама у Црној Гори у периоду 1929—1936. године. Приказујући допринос домаћих и страних аутора научном изучавању црногорске прошлости дао је значајан прилог и историји историографије у Црној Гори. Радови Томице Никчевића објављивани су и на страним језицима.

У Одбору за изворе српског права и Одељењу друштвених наука Српске академије наука и уметности Томица Никчевић је припремио уз опсежне студије три књиге извора — двије књиге рукописа *Законика цара Стефана Душана* и опсежну студију са изворима *Постанак и покушај прераде грађанског законика књажевине Србије*. Смрт га је затекла на припреми и четврте књиге извора.

Смрћу Томице Никчевића Одбор за изворе Српске академије наука и уметности много је изгубио. Његова смрт је врло осјетан губитак и за укупну активност Српске академије наука и уметности, као и наше цјелокупне науке и научне мисли уопште.

Удио Томице Никчевића у раду Историјског института Социјалистичке Републике Црне Горе такође је велики. Томица је и после одласка у Београд био члан Научног вијећа Историјског института, у коме су, поред осталог, разрађивани крупни научни пројекти. Смрт га је затекла као члана Редакције *Историјских записа*. Значајан је и његов удио у универзитетокој уџбеничкој литератури.

Једна од карактеристика Томице Никчевића као научника била је то што се врло строго држао начела да историја као наука није нити треба да буде израз било каквих тренутних и унапријед одређених интереса и опредјељења.

Томица Никчевић је био веома активан и у раду друштвено-политичких организација. Био је члан Савезног савјета за научни рад у првом сазиву 1956—1960, члан Савјета за просвјету СР Црне Горе 1957—1960, предсједник Комисије за науку СР Црне Горе 1957—1960, делегат Републичке скупштине СР Црне Горе и предсједник Одбора за образовање, науку и културу 1974—1976, члан Уставне и члан Законодавне комисије Републичке скупштине СР

Црне Горе 1974—1976, секретар Савеза друштава историчара СФРЈ 1960—1964, члан Комисије Председништва Савеза комуниста Црне Горе за историју Савеза комуниста и председник Редакције за историју СК Црне Горе на којој дужности га је смрт и затекла.

Одликован је два пута Орденом заслуга за народ са сребрном звијездом.

Иако су смрћу Томице Никчевића остала недовршена неколика крупна научна пројекта на којима је радио, његов удио у развоју црногорске и југословенске историографије у послеријатном периоду је велики. Његово име и стваралаштво у области историјско-правних наука — не само Црне Горе већ и Југославије у цјелини — остаће незаобилазно.

Томицу су као човјека, поред осталих врлина, красиле темељитост, чврстина, разборитост и изнад свега хуманост и другарски однос према људима који су га окруживали и имали срећу да буду његови сарадници, а особито према младим сарадницима. Био је оштар и бескомпромисан према неправди и неправичности.

Умро је 25. новембра 1982. у Титограду, а 27. новембра сахрањен у родном Кличеву код Никшића.

Томице ће се сјећати његови студенти, сарадници у Историјском институту СР Црне Горе, у Институту друштвених наука у Београду, у Српској академији наука и уметности, на Правном факултету у Титограду, у Друштву историчара Црне Горе, у Савезу друштава историчара Југославије. Сјећаће га се све колеге широм Југославије, као и велики број других пријатеља које је својим радом и људским односом стекао.

Проф. др Јован Р. Бојовић